

overiť metódami konkrétnej špeciálnej vedy, problém sa zásadne dostáva mimo kompetencie filozofa a stáva sa problémom špeciálnej vedy. Práve tak odpadávajú a odpadávajú naďalej jednotlivé problémy a celé odvetvia špeciálnych vied od voľakedy spoločného pňa filozofie... Tak smiešne, ako sú pokusy určitých existencializujúcich filozofov, ktorí zakazujú filozofii zaoberať sa problematikou patriacou z druhej strany do rámca konkrétnych vied o prírode (čo by viedlo v konečnom dôsledku k vylúčeniu ontologickej a gnozeologickej problematiky), smiešne sú tiež pokusy tých filozofov, čo by chceli pod vplyvom novopozitivismu dostať za hranice filozofie celú tradičnú problematiku etiky, ako aj sprevádzajúce ju problémy indivídua a jeho osudu.“

Vďaka takémuto obsahu a zameraniu článok A. Schaffa je nielen kritikou nebezpečných idealistických názorov, ale i príspevkom k odstráneniu nejasností, pokiaľ ide o predmet filozofie. (ak)

● O POKROKOVÝCH TRADÍCIÁCH ANTIKY. Inštitút Nemeckej akadémie vied pre grécko-rímsky starovek začal vydávať sériu menších populárnych prác týkajúcich sa pokrokových tradícií antického staroveku s nadpisom *Lebendiges Altertum (Živý starovek)*. Tieto práce sú určené čo najširšej verejnosti. Prvý zväzok tejto edície — G. M. Hartmann *Der Materialismus in der Philosophie der griechisch-römischen Antike (Materializmus vo filozofii grécko-rímskej antiky)*, Akademie Verlag, Berlín 1959, strán 49 — je venovaný pokrokovému odkazu antického materializmu.

Hartmannova práca nemá nijaké väčšie nedostatky. No niekde i pri tejto populárnej forme by sa žiadalo trochu viac. Nie je možné napr. tak jednoznačne zaradiť eleatov k materialistom, ako zasa na druhej stránke nepoukázať na niektoré nedôslednosti napr. Empedoklovo materializmu. Sotva asi bude mať nejaký úžitok nezaväznený človek z jednoduchej konštatovania, že Aristoteles podrobil kritike Platónovo učenie o ideách, keď sa mu o tomto učení takmer nič nepovedalo. Tým aj V. kapitola so sľubným nadpisom *Materializmus vo boji s idealizmom* vyznieva takmer naprázdno, pretože podstata gréckeho idealizmu, predovšetkým Platónovoho, nie je vysvetlená. Na druhej strane však treba vyzdvihnúť tú skutočnosť, že autor na mnohých miestach osobitne poukazuje na určité vzťahy, ako aj na pod-

statné rozdiely medzi antickým a dialektickým materializmom. Že konečne autor dobre pozná názory klasikov marxizmu-leninizmu na antickú filozofiu a hodne z nich ťaží pri svojom výklade, svedčí ne jeden citát z nich.

Hartmannova knižička aj napriek týmto menším nedostatkom iste splní svoje poslanie podať z marxistického hľadiska stručný populárny prehľad antického materializmu, jedného z najväčších odkazov antickej kultúry európskemu ľudstvu. J. Šp.

● NOVODOBÉ PROBLÉMY SČÍTANIA OBYVATELSTVA. Autori publikácie (Fajfr, Jureček, Ullmann, *Sčítání lidu, domů a bytů*, Státní úřad statistický, Praha 1960, 202 strán), vydané v súvislosti s uskutočnením sčítania ľudu, domov a bytov v marci 1961, zapodieľajú sa celým radom praktických i teoretických otázok, spojených s touto významnou akciou. V popredí ich záujmu je najmä nastolenie novej koncepcie sčítania, ktorá predpokladá získať faktový materiál umožňujúci štúdium životnej a kultúrnej úrovne obyvateľstva. Aj v socialistických krajinách si sčítanie ľudu zachováva cieľ zistiť k určitému časovému termínu základné demografické charakteristiky o každej osobe tvoriacej obyvateľstvo štátu. No okrem toho musí sčítanie zabezpečiť vyčíslenie i ďalších potrebných údajov a dáť a ich spracovanie tak, aby sa stalo základným zdrojom informácií o tom, ako ľudia žijú, ako sa mení spôsob ich života pod vplyvom ekonomického a technického rozvoja i pod. Ak bol prv hlavným predmetom sčítania obyvateľstva človek ako výrobca, ako pracovná sila, dostáva sa do popredia pri novších sčítaniach človek ako spotrebiteľ a užívateľ toho, čo národné hospodárstvo pre neho vytvorilo.

Zabralo by veľa miesta, keby sme z množstva nadhodených problémov chceli čo i len v hlavných črtách vyznačiť dôležitejšie myšlienky jednotlivých častí práce. Globálne vzaté rozoberajú autori v tomto diele nasledovné okruhy otázok: Vznik moderného sčítania ľudu a jeho vývin na území nášho štátu; funkcia sčítania ľudu, najmä v socialistických štátoch; obyvateľstvo, jeho regionálne rozmiestnenie, zloženie podľa pohlavia, veku a rodinného stavu, kultúrny stav obyvateľstva; ekonomické charakteristiky a klasifikácia obyvateľstva, jeho triedenie podľa účasti v spoločenskej práci, podľa povolania, zdroja obživy a triednej príslušnosti; fertilita žien a význam jej zisťova-

nia, domácnosť a rodina a ich poslanie v spoločnosti ako malých kolektív; domy, byty, ich vybavenie, zaľudnenosť a nájomné; osídlenie obyvateľstva a klasifikácia obcí; program sčítania, enumerácia a spôsob spracovania výsledkov.

Z uvedeného prehľadu hlavných myšlienok diela vyplýva, že autori systematicky, i keď v zhustenej forme, rozoberajú všetky dôležitejšie demografické údaje o obyvateľstve, jeho ekonomickú diferenciaciu a rozvoj, ako aj jeho geografické rozmiestnenie, materiálne vybavenie malých kolektív a pod.

Osobitne treba vidieť prínos práce v tom, že v nej autori v duchu navrhovanej novej koncepcie sčítania ľudu riešia mnoho dôležitých otázok nielen teoretického, ale aj metodologického charakteru, čím sa kniha stáva významnou pomôckou všetkým, ktorí majú do činenia s prípravou a uskutočňovaním sociálnych výskumov. **M. Katriák**

● AKO ČLOVEK POZNÁVA SVET.* Túto knihu môžeme charakterizovať ako populárny náčrt marxistickej teórie poznania. Jej poslaním nie je prinášať nejaké od základu nové a objavné zoznamy, ale skôr podať prístupný a dobre zrozumiteľný výklad bežnej gnozeologickej problematiky, spestrený hojnými príkladmi z politického života, z dejín vied i z hospodárskej výstavby.

Osnova a postup knihy sú asi takéto: rozoberajú sa v nej také otázky ako zmyslové poznanie (pocity, vnemy), racionálne poznanie (pojmy, sudy, analýza, syntéza, porovnávanie), ďalej úloha jazyka, emócií, kritiky a sebakritiky v procese poznania. Okruhom problematiky i postupom spracovania sa kniha podobá ostatným príručikám, venovaným teórii poznania.

Čo však v tejto knihe markantne vystupuje do popredia, je mimoriadne prehľadný a jasný spôsob výkladu a usporiadania látky. Najdôležitejšie myšlienky sú zdôraznené výrazným písmom, a tým sa kniha stáva didakticky veľmi pôsobivou.

Príjemne prekvapuje zaradenie state o predvídaní. Doterajšie publikácie z odboru teórie poznania venujú pomerne málo pozornosti predvídaní, ktoré je tak dôležité pre ľudský život. Predvídanie je totiž základom cieľavedomej, svet pretvárajúcej praktickej ľudskej činnosti.

* K. I. Beljajev, *Jak člověk poznává svět*, Praha 1961, 91.

Autor samozrejme nerieši problematiku predvídaní v celej šírke a zložitosti; v záujme zachovania proporcií jednotlivých statí podáva len jej hlavné obrysy.

Podľa našej mienky je v knihe pomerne slabo rozpracovaná kapitola o úlohe jazyka v procese poznania. Tejto zložitej otázke venuje autor len niekoľko rámcových poznámok.

Vcelku knihu pre jej didaktické prednosti môžeme odporúčať nielen začiatočníkom, ale aj pokročilejším záujemcom o filozofiu.

Július Švihran

● NA UVÁŽENIE, KEĎ IDE O MORÁLKU. O problémoch morálky písalo a hovorilo sa vždy hodne a rozlične. Nielen preto, že záležitosti mravného a kultúrneho spoločenstva boli vždy v popredí záujmu mysliteľov, ale i preto, že ľudia každú kritiku spoločenského diania začínajú najčastejšie hodnotením javov z pozícií vlastnej morálky. O otázkach morálky píše a hovorí sa však v socialistickej krajine posledne vo zvýšenej miere. Iste to vyplýva aj zo skutočnosti, že sa s postupom ko komunizmu, v súvisi s odovzdávaním niektorých funkcií štátu spoločenským organizáciám atď. zvyšuje funkcia morálky ako regulátora vzťahov medzi ľuďmi. Teší človeka, keď sa pritom neopakujú výroky klasikov marxizmu-leninizmu o morálke, ale sa skúma reálny proces vzniku novej morálky v teórii i praxi.

Podnetný v tomto ohľade je článok St. Soldenhoffa *Či potřebujeme mravný katechismus*.* Autor článku vystupuje proti názorom, podľa ktorých slabosťou marxizmu je, že nemá vypracovaný nejaký svoj morálny katechizmus, kódex mravných noriem a oponuje i preceňovaniu sily propagandy mravných ideí. Píše: „Prejavy zla v živote našej spoločnosti pripisujú sa predsa dosť často údajne veľmi rozšírenej mravnej dezorientácii ako hlavného predpokladu škodlivej praxe. Takýto názor — všeobecne hovoriac — nezdá sa byť presvedčivým. Najbežnejšie postrehy nás učia, že samotná kvalifikácia spoločenských faktov z hľadiska ich súladu alebo nesúladu s cieľmi socializmu nenastoluje zvláštnu ťažkosť... Hlavné formy spoločenského zla, ktoré stretávame v našom živote, sú už asi vyčerpávajúco zinventarizované v čítaní väčšej časti verejnej

* Stanislav Soldenhoff, *Czy potrzebny jest nam katechizm moralny*, Nowe drogi 1961, č. 4.